

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך לב, תשמ"א

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מלים בשימוש כללי

שאישרה האקדמיה בישיבותיה באביב תשמ"א*

מְעוֹנוּעַ — "קאראואן" (caravan).

זהו מעין קרון העשוי למגורי עראי, שאפשר לחברו לכלי רכב, כדי להעבירו ממקום למקום. השם מורכב מן מְעוֹן ונוּעַ. השם מְעוֹנוּעַ (וברבים: מְעוֹנוּעִים) כבר היה מקובל במשרד הקליטה. בכך נדחה המונח "קרון-דירה", שאושר לפני שנים ונתפרסם במילון למונחי המכונית (תשט"ו).

קוֹלְנוּע־רֶכֶב — "קולנוע דרייב-אין" (drive-in).

למונח הלועזי "דרייב-אין", הבא בצירופים עם קולנוע, מסעדה, בנק, קבעה האקדמיה את המונח "... -רֶכֶב", והוא בא בצירופים קולנוע־רֶכֶב, מסעדת־רֶכֶב, בַּנְק־רֶכֶב. האדם בא ברכבו לקולנוע, למסעדה ולבנק ומקבל את השירות פשהוא יושב בתוך הרכב.

* יש-מהם שהיו שגורים ומצויים בשימוש, ועתה קיבלו את אישורם. המלים נדונו מקצתן בנעדה למלים בשימוש כללי, ומקצתן בנעדות מקצועיות (בפרט של הועדה למונחי הפסיכולוגיה), והובאו לאישור מליאת האקדמיה. אנו מקוים להביא בקונטרסים הבאים רשימות נוספות על מלים בשימוש כללי, שאישרה האקדמיה או שתאשרן בעתיד.

מִחְנָאוֹת — "קָמְפִּינֶג" (camping).
הַפִּנּוּה לַהֲקַמַּת אוֹהֶל וְשֶׁהִיָּה בַתְנָאִי מַחְנָה. הַמוֹנַח
מַחְנָאוֹת כִּבְר נִקְבַּע בַּמוֹנְחֵי הַחִינוּךְ (זִכְרוֹנוֹת הָאֻקְדָּמִיָּה י"ב,
תִּשְׁכ"ה, עמ' 36).

camping site	אֶתֶר מִחְנָאוֹת	וּלְפִי זֶה:
camping craft	צִיּוֹד (לְ)מִחְנָאוֹת	
to camp	יָצָא לְמִחְנָאוֹת	וְהַפּוֹעֵל
camper	מִחְנָאִי	וְהַשֵּׁם

הַמְחָאֵת־נוֹסְעִים — (traveler's check).
זוֹ הַמְחָאָה שְׁנוֹת כֶּסֶף, שֶׁהַנוֹסֵעַ מִקְבֵּל מִן הַבַּנְק לְשִׁימוּשׁוֹ
הָאִישִׁי, בַּמָּקוֹם מְזוּמָנִים. הַמוֹנַח הָעִבְרִי הַמְחָאֵת־נוֹסְעִים כִּבְר
הִיָּה מִקְבֵּל בַּבְּנֻקִּים, וְנִדְחָיו הַצָּעוֹת אַחֲרוֹת, כְּגוֹן "שֶׁק־מַסֵּעַ".

מָדוֹר (בַּמְּלוֹן) — "סוּיְטָה" (suite).
זוֹ מַעֲרַכַּת שֶׁל חֲדָרִים בַּמְּלוֹן, שָׂאֵדָם גַּר בָּהּ לְבָדוֹ אוֹ עִם
בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִיא יַחֲדָה לַעֲצָמָה. יֵשׁ יַחֲדוֹת מְגוּרִים כְּאֵלֶּה
גַּם בַּמַּעֲוֹנוֹת סְטוּדֵנְטִים וְכַדוּמָה.

בַּעַת הַדִּיוּנִים בַּנֶּעֱדָה לְמִלִּים בְּשִׁימוּשׁ פְּלִלִי הוּצָעוּ לְמוֹנַח
הַלּוֹעִזִּי "סוּיְטָה" מוֹנַחִים עִבְרִיִּים אַחֲדִים: תְּדֶרֶת, מַעֲרַכַּת
חֲדָרִים, עֶרֶךְ חֲדָרִים. הָאֻקְדָּמִיָּה קִבְּעָה אֶת הַמוֹנַח הָעִבְרִי מָדוֹר
(בַּמְּלוֹן).

מחשבון — (pocket calculator)

זה מכשיר קטן המשמש לחישוב, והוא מופעל במקשים באמצעות מנגנון אלקטרוני.

בתוך אלפי המונחים של המילון למונחי המתמטיקה (ההולך ונשלם בימים אלה) קבעה האקדמיה גם את המונח העברי מחשבון.

הערה: מחשבון אינו מחשב קטן. מחשב (computer) היא מערכת מתחכמת שנעשות בה גם פעולות שאינן חישובים, כגון עיבוד נתונים, עיבוד מידע.

פּרִץ — אימפולס (impulse).

זו פעולה מידית, הפורצת מאליה מתוך האדם, בלי חשיבה ובלי רצייה.

לאיש ה"אימפולסיבי" (impulsive), המתפרץ מטבעו, נקבע התואר פּרָצָנִי.

לעומת זאת דחף, וכן יצר (drive) מצוי בפנים הנפש, והוא מעין התעוררות פנימית, ואינו פורץ החוצה.

אָדְשׁוֹן — "אפאתיה" (apathy).

זה שוין-נפש, חוסר עניין והיעדר תגובה למצב, שבדרך כלל צפויה לו תגובה או תשומת-לב או התעניינות. האיש ה"אפאתי" ייקרא אָדְשׁוֹנִי.

הַנִּיעָה — "מוטיבציה" (motivation).

המדובר בסיבה, או במתן-סיבה לפעולה הנבאה מתוך דחפים ויצרים.

המחנך משתדל להביא את חניכו ללמוד מתוך הַנִּיעָה, כלומר שיהיו לו דחפים לכך (אם "לשמה" אם "שלא לשמה"). אנשים, שיש להם הַנִּיעָה, מגיעים להישגים נאים פעבודתם.

למונח הלועזי "מוטיבאציה" קבעה האקדמיה בשעתה במונחי המנהל הציבורי "הַנִּיעָה" (זיכרונות האקדמיה י-יא, תשכ"ג-תשכ"ד, עמ' 84). עתה החליטה האקדמיה לקבוע במקומו את הַנִּיעָה¹. ויש עוד שמות במשקל זה במקורות: ב"מגילת המקדש" (ממגילות ים המלח) נמצא הניפת העומר. ועוד בלשון חכמים ובספר בן-סירא: השיגת-יד. וכן הניפה. ובמילונו של תנחום הירושלמי (במאה הי"ג) למשנה תורה מצאנו הגיפה.

מִנִּיעַ, כלומר הגורם הנותן דחיפה, המהווה סיבה, הוא "מוטיב" (motive), ובא בספרות ימי הביניים, למשל, בתרגומו של ר' שמואל אבן תיבון ל"מורה נבוכים" (חלק ב, הקדמה יז): "כל מתנועע יש לו מניע בהכרח אם חוץ ממנו כאבן שתניע היד או יהיה מניעו פו פגוף בעל-חיים שהוא מחובר ממניע וממתנועע". ובספרות דורנו: השקר הוא המניע הראשי בכל חטא ופשע (אליעזר שטיינמן)².

1. המלה הַנִּיעָה עצמה באה בתשובת יהודי בן ששת, תלמידו של דונש (עמ' 23), אבל שם עניינה הגיית השוא הנע.
2. הדוגמאות ע"פ המובא במילון אבן-שושן.

תָּשֶׁר — "טיפ"

אלו "דמי שתייה", מתנת-יד, שמעניקים בעד שירות, בנוסף על התשלום.

המלה תָּשֶׁר אינה חדשה. בפיוטים בא תָּשֶׁר במובן "תשורה, מתנה", למשל בקרובה לראש השנה של ר' אלעזר הקליר, ושם מדובר על יצחק אבינו שניתן כ"תשר" לשורה אמו בזקנתה. עתה נקבע לעניין "טיפ". חבר האקדמיה א"ל פאיאנס ז"ל, שהציע את המונח תָּשֶׁר אף דרש אותו פראשי-תיבות: תשלום-שירות.

שִׁדְלָה — lobby

המכיוון לחבר אנשים, המשתדלים להשפיע על מדינאים, על חברי פרלמנט, או על אנשי רשות אחרת, ולשדלם בכיוון מסוים או להחלטה מסוימת.

במונח הלועזי "לופי" מרבים להשתמש בכלי התקשורת.

עתה נקבע מונח עברי שִׁדְלָה (על משקל כְּהֶנֶה, קִצְנָה).

וכן נקבע שִׁדְלָן (lobbyist) לציין את האיש הנמנה עם אותה חבורה. שִׁדְלָנוּת (lobbying) היא הפעולה.